

ЛЕГАЛНЕ И КВАЗИ-ЛЕГАЛНЕ ПСИХОАКТИВНЕ СУПСТАНЦЕ И ЊИХОВИ ПРЕКУРСОРИ – ФОРЕНЗИЧКИ АСПЕКТ

Слободан Гаџурић

*Природно-математички факултет, Универзитет у Новом Саду,
Трг Доситеја Обрадовића 3, 21000 Нови Сад*

Иако одавно познати, поједини деривати амфетамина, опиоидни аналгетици као и антипсихотици могу често да буду злоупотребљавани и примењивани без надзора лекара због психостимулативних и психоделичних функција које изазивају код човека. Због тога се свуда у свету ове супстанце које правилним дозирањем показују извешан позитиван фармаколошки учинак, налазе на одговарајућим листама психоактивних контролисаних супстанци, у групи са осталим једињењима са високим потенцијалом да проузрокују тешко оштећење здравља људи. Данас је на целој територији Европе илегално тржиште дрога значајно измењено услед појаве нових психоактивних супстанци. Сада је на илегалном тржишту заступљено, поред увелико познатих класичних дрога, и преко петстотина нових које су детектоване у Европи у последњих десет година.

Једна од најзаступљенијих класа нових дрога су оне које спадају у групу супституисаних катинона, а добијају се модификацијом природних катинона из биљке *Catha edulis*, попут ефилона, пентилона, бутилоне или дибутилоне. Фармаколошки ефекти ефилоне нису никада испитани и он никада није комерцијализован. Појављује се први пут у злоупотреби крајем 2015. године. Од тада његова заступљеност на илегалном тржишту константно расте. Ефилон има тенденцију да замени екстази, а уједно је детектовано и његово присуство као адултеранта у таблетама екстазија. Супституисани катинони немају медицинску употребу због њихових нежељених ефеката. Међутим, њихова квази-легалност и нижа цена са једне стране, а са друге стране могућност да опонашају ефекте класичних дрога као што су кокаин и амфетамини учинила их је врло популарним. За синтетичке катиноне је карактеристично да опонашају класичне стимулансе, али њихово дејство краће траје. Такође, за њих је карактеристична и појава компулсивног редозирања, тј. насавладиве жеље за поновном конзумацијом дроге како би се појачали или одржали субјективни доживљаји које дрога изазива.

Тренутно постоји врло мало података у вези фармакокинетице и фармакодинамике како ефилоне, тако и других супституисаних катиноне. Познато је да као и амфетамини подижу ниво серотонина, допамина и норепинефрина. Података о хроничној употреби ове супстанце нема, а није позната ни његова тачна летална доза. Илегални процеси синтезе овог једињења нису довољно познати. Особине ефилоне и других сличних једињења у форензичком, медицинском, фармацеутском и хемијском смислу су тренутно недовољно испитане. Лечење људи који су зависни од оваквих дрога је и данас изазов с обзиром на мањак спроведених клиничких студија. Једна таблета екстазија, метамфетамина или ефилоне представља комплексну смешу психоактивних и фармаколошки активних једињења у присуству инертних пунилаца, а података о њиховим својствима и интеракцијама у растворима нема. Стога је проучавање раствора наведених дрога постало оправдано и биће централни предмет овог излагања.